

วิเคราะห์หลักเบญจธรรมเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามหลักเบญจศีล
An Analysis of Pañcadhamma to Support Ethical Conducts in
Accordance with the Five Precepts

พระมหาสนธิ สวโร (หาญเขียว)¹

Phramaha Sanit Samvaro (Hanchiaw)

E-mail: snit0886505119@gmail.com

Received: March 19, 2026, Revised: June 30, 2026, Accepted: July 2, 2026,

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาหลักเบญจธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อวิเคราะห์หลักเบญจธรรมเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามหลักเบญจศีลเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพเน้นศึกษาเอกสาร

ผลการวิจัยพบว่า หลักเบญจธรรม คือ ธรรมอันตั้งงาม 5 ประการ ได้แก่ 1) เมตตา คือ ความจริงใจ ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น และกรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ 2) สัมมาอาชีวะ คือ ประกอบสัมมาอาชีพ เว้นมิฉฉชีพ เป็นการแสวงหาทรัพย์แล้วใช้สอยทรัพย์นั้นโดยชอบธรรม 3) กามสังวร คือ ความสำรวมในกาม รู้จักควบคุมอารมณ์ทางเพศให้พอเหมาะพอดีกับคู่ครองของตน 4) สัจจะ คือ การพูดความจริง ไม่หักบานประโยชน์ผู้อื่นเกิดความไว้วางใจและไม่ตรีจิตสนิทต่อกัน 5) สติ ได้แก่ ความระลึกได้นึกได้ มีสติไม่ประมาท และสัมปชัญญะ คือความรู้ตัวทั่วพร้อมเป็นธรรมที่มีอุปการะคู่กับสติมีการรู้สึกรู้สีกตัวอยู่เสมอทั้งในขณะคิด ขณะพูด และในขณะกระทำสิ่งต่าง ๆ วิเคราะห์หลักเบญจธรรมเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามหลักเบญจศีล แบ่งเป็น 1) เมตตากรุณาเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามศีลข้อที่ 1 คือ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทำร้ายผู้อื่น เป็นการปลูกจิตให้มีเมตตากรุณาต่อกัน เป็นการสร้างหลักประกันชีวิต 2) สัมมาอาชีวะเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามศีลข้อที่ 2 คือ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ เลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ เป็นการสร้างหลักประกันทรัพย์สิน 3) กามสังวรเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามศีลข้อที่ 3 คือ ไม่ประพฤติผิดในกามทั้งหลาย ยินดีพอใจเฉพาะคู่ครองของตน เป็นการสร้างหลักประกันครอบครัว 4) สัจจะเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามศีลข้อที่ 4 คือ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดยุแหย่ส่อเสียดให้เขาแตกแยกกัน เป็นการสร้างหลักประกันสังคม และ 5)

¹ วัดอภัยทายาราม (วัดมะกอก) แขวงทุ่งพญาไทย เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร / Wat Abhayathayaram (Wat Makok), Thung Phayathai Subdistrict, Ratchathewi District, Bangkok

สติสัมปชัญญะเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามศีลข้อที่ 5 คือ ไม่ดื่มสุราและสิ่งเสพติดให้โทษซึ่งเป็นอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินของตนเองและผู้อื่น เป็นการสร้างหลักประกันสุขภาพ

คำสำคัญ: วิเคราะห์; ความประพฤติ; เบญจธรรม; เบญจศีล

Abstract

This research has 2 objectives 1) to study the Pañcadhamma in the scriptures of Theravāda Buddhism, and 2) to analyze the Pañcadhamma to support ethical conducts in accordance with the Five Precepts or Pañcasīla. This is a qualitative study with a focus on documentary research.

Research Findings were that Pañcadhamma refers to five moral principles that cultivate ethical behavior: 1) Mettā or Loving-kindness) – Genuine goodwill and benevolence towards others and Karuṇā or compassion referring to the wish to help others overcome suffering. 2) Sammā-ājīva or Right Livelihood – Engaging in righteous means of living while avoiding unethical occupations, ensuring that wealth is obtained and used in a just manner. 3) Kāma-samvara or Restraint in Sensual Pleasures– Exercising self-control over sexual desires, maintaining fidelity and appropriateness in relationships. 4) Sacca or Truthfulness – Speaking truthfully, refraining from deceit, and fostering trust and harmony in relationships. 5) Sati or Mindfulness referring to the ability to remain aware and attentive and Sampajañña or clear comprehension – Full awareness in thought, speech, and action, ensuring wise and careful conduct in daily life. Analysis of the Five Universal Virtues in Supporting the Five Precepts was classified into; 1) relationship between Pañcadhamma and Pañcasīla is as follows: Mettā-Karuṇā supports abstaining from killing by fostering kindness and compassion, preventing harm to others, and ensuring the protection of life. Sammā-ājīva supports abstaining from stealing by promoting honest and ethical ways of earning a livelihood, ensuring financial security for oneself and society. Kāma-samvara supports the third precept or abstaining from sexual misconduct by encouraging self-restraint and fidelity, thus ensuring the stability and security of family life. Sacca supports the fourth precept, abstaining from false speech by advocating honesty and integrity in communication, thereby fostering trust and social harmony, and Sati-Sampajañña supports the fifth

precept or abstaining from intoxicants by cultivating mindfulness and clear awareness, preventing the dangers associated with substance abuse and ensuring well-being.

Keywords: Analysis; conduct; the five precepts; morality; ethics

บทนำ

ศีล 5 หรือเบญจศีลนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า นิจศีล เป็นศีลที่คนควรรักษาเป็นนิตย์ เพราะเป็นมนุษยธรรม คือธรรมที่ทำให้คนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือ แยกความประพฤติดของคนให้ต่างจากสัตว์ เพราะสัตว์จะทำอะไรก็ได้ไม่มีหลักธรรมเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้ง ส่วนคนต้องมีหลักของมนุษยธรรม คือ ศีล 5 เป็นเครื่องเหนี่ยวรั้ง นับว่าศีล 5 เป็นหลักประกันของสังคมคือทำให้ความมั่นใจให้แก่ผู้ที่อยู่ร่วมกัน เริ่มต้นตั้งแต่ครอบครัว ผัวเมีย ก็ไม่ต้องระแวงสงสัยกัน อยู่ร่วมกันด้วยความสุข²

เบญจศีลและเบญจธรรม เป็นธรรมคู่กัน คนที่มีเบญจธรรมจึงจะเป็นผู้มีเบญจศีล ซึ่งหากคนที่มีศีลและธรรมดังกล่าวแล้ว จะเว้นจากการทำความชั่ว รู้จักควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความดี ไม่เบียดเบียนตนและคนอื่น และประพฤติดชอบทางกาย วาจา และใจ จะทำให้อยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธองค์ทรงมีพระพุทธวิธีการนำข้อปฏิบัติขึ้นพื้นฐานในการพัฒนามนุษย์สำหรับขัดเกลาจิตใจ คือ เบญจศีลและเบญจธรรม อันได้แก่ การงดเว้นจากการกระทำความผิด 5 ประการ รวมทั้งความทุจริตซึ่งถือว่าเป็นสิ่งไม่ดี และการประพฤติในธรรม 5 ประการที่ควรประพฤติด้วยความสุจริตซึ่งถือว่าเป็นสิ่งดีงาม เพื่อให้การอยู่ร่วมกันในสังคมดำเนินไปได้อย่างเรียบร้อย เกิดความสามัคคีปรองดอง และสงบสุข แก้ปัญหาความเดือดร้อนทางสังคมเพื่อส่งเสริมสันติสุขส่วนบุคคล และสันติภาพในสังคม³ เบญจธรรม เป็นคุณธรรม เป็นเบญจกัลยาณธรรม 5 คือ ธรรมอันดีงาม 5 อย่าง คุณธรรม 5 ประการนี้มาคู่กับเบญจศีล เป็นธรรมเกื้อกูลแก่การรักษาเบญจศีล ผู้รักษาเบญจศีลควรมี วัฏะประจำใจ 5 อย่างคือ

1) เมตตากรุณา คือปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขและช่วยเหลือ ผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์เอื้อเฟื้อช่วยเหลือผู้อื่นด้วย สังคมจึงจะสงบร่มเย็นยิ่ง ๆ ขึ้น

2) สัมมาอาชีวะ คือตั้งใจ ทำมาหาเลี้ยงโดยสุจริต หมายถึง การหาเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ ธรรมข้อนี้คู่กับศีลข้อสองที่ให้ละเว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้โดยความเป็นขโมย

² วิชัย สุธีรขานนท์, *วิธีสอนศีลธรรมในชั้นประถมศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร: ศิษยาภิณฑ์พาณิชย์, 2517), หน้า 15-16.

³ พุทธทาสภิกขุ, *ศีลธรรมกับการแก้ปัญหาสังคม*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, 2548), หน้า 92.

3) กามสังวร ความสำรวมในกาม คือระมัดระวังในเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ ทางกามารมณ์ หมายถึงการ ยินดีเฉพาะในครองครองของตนและการไม่คิดหมกมุ่นอยู่แต่เรื่องความรักความใคร่จนเกินขอบเขต

4) ความมีสัตย์ (สัจจาจา) หมายถึง การพูดความจริง เป็นธรรมที่ใช้คู่กับศีลข้อที่ 4 ที่ให้ละเว้นจากการพูดเท็จ หมายถึงรวมถึงการพูดคำสุภาพ คำอ่อนหวาน และการสื่อสารที่ตรงกับความ เป็นจริง

5) ความมีสติรอบคอบ (สติสัมปชัญญะ) คือ ฝึกตนมิให้ประมาท หมายถึง มีสติ รอบคอบรู้สึกตัวอยู่ตลอดเวลาว่า กำลังทำอะไรพูดอะไร ธรรมข้อนี้มาคู่กับศีลข้อที่ห้าห้ามมิให้ดื่มสุรา เมรัย⁴

ฉะนั้น วิเคราะห์หลักเบญจธรรมเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามหลักเบญจศีลเพื่อจะ รักษาความประพฤติทางกาย วาจา ให้เรียบร้อยดีงาม ทำให้สังคมมนุษย์เป็นสังคมอุดมคติที่น่าอยู่ ปราศจากการเบียดเบียนกัน และเมื่อมีศีลแล้ว ย่อมส่งผลไปถึงกุศลธรรมทั้งให้เจริญก้าวหน้าด้วยคือ ทำจิตให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้นและช่วยให้ปัญญาเข้าใจในสรรพสิ่งอย่างแจ่มแจ้ง บริสุทธิ บริบูรณ์ ผ่องใส⁵ โดยหลักมนุษยธรรมขั้นพื้นฐาน ได้แก่ เบญจธรรม คือ ธรรม 5 ประการ และเบญจศีล คือ ศีล 5 และ ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติฝ่ายศีล และธรรมที่สนับสนุนกัน เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติควบคู่กัน ดังตารางดังนี้คือ

ตารางที่ 1.1 หลักเบญจศีลและหลักเบญจธรรม

เบญจธรรม	เบญจศีล
1. มีเมตตากรุณาต่อสัตว์ (เมตตา-กรุณา)	1. เว้นจากการฆ่าสัตว์ (ปาณาติปาตา เวรมณี)
2. เลี้ยงชีวิตในทางที่ถูกต้อง (สัมมาอาชีวะ)	2. เว้นจากการลักทรัพย์ (อทินนาทานา เวรมณี)
3. มีความสำรวมระวังในกาม (กามสังวร)	3. เว้นจากประพฤติดีกในกาม (กาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี)
4. พูดแต่คำสัตย์จริง (สัจจะ)	4. เว้นจากการพูดปด (มุสาวาทา เวรมณี)
5. มีสติรักษาตนไว้เสมอ (สติ-สัมปชัญญะ)	5. เว้นจากการดื่มสุรา และเมรัย

⁴ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 26, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, 2556), หน้า 238.

⁵ ที.ปา. (ไทย) 11/305/272.

เบญจธรรม	เบญจศีล
	(สุราเมรยมชชปมาทฏฐานา เวรมณี) ⁶

เบญจธรรม-เบญจศีล คือ ศีล 5 และ เป็นหลักมนุษยธรรมขั้นพื้นฐานคือ ธรรม 5 ประการ ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติฝ่ายศีล และธรรมที่สนับสนุนกัน เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติควบคู่กันเพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมเบญจธรรมเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามหลักเบญจศีลในสังคมไทยได้อย่างไร

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาเรื่อง วิเคราะห์หลักเบญจธรรมเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามหลักเบญจศีล เพื่อให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ทั้ง 2 ข้อ คือ เพื่อศึกษาหลักเบญจธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และเพื่อวิเคราะห์เบญจธรรมเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามหลักเบญจศีล อันจะเป็นข้อมูลนำเสนอเป็นสารนิพนธ์ที่เป็นองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งยังไม่มีการศึกษาวิเคราะห์สรุปไว้เป็นงานวิจัยอย่างเป็นทางการ ผู้วิจัยมีความต้องการค้นคว้าและนำเสนองานวิจัยในเรื่องนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักเบญจธรรมเพื่อในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อวิเคราะห์หลักเบญจธรรมเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามหลักเบญจศีล

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์หลักเบญจธรรมเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามหลักเบญจศีล” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบวิจัยเอกสารผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

1. **ขอบเขตด้านเอกสาร** การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเนื้อหา และสาระสำคัญที่เป็นการวิเคราะห์หลักเบญจธรรมเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามหลักเบญจศีล โดยศึกษาข้อมูล

- 1) จากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539
- 2) จากคัมภีร์อรรถกถาภาษาไทย ชุด 55 เล่ม ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2553 คัมภีร์วิสุทธิมรรคภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหนังสือ ตำราที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เอกสารวิชาการ วิทยานิพนธ์ และรายงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์ สรุป เรียบเรียง และนำเสนอแบบบรรยายเชิงบรรยาย

2. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบวิจัยเอกสาร เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาหลักเบญจธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และวิเคราะห์หลักเบญจธรรมเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามหลักเบญจศีล จากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ปกรณวิเสสวิสุทธิมรรค เอกสารงานวิชาการ และตำราวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

⁶ อ.ปญจก. (ไทย) 22/145/242.

สรุปผลการวิจัย

1. หลักเบญจธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า หลักเบญจธรรมข้อที่ 1 ได้แก่ 1) เมตตา คือ ความจริงใจ ความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม ดูได้จากสีหน้าที่บ่งบอกคือยิ้มแย้มแจ่มใส และดูจากการกระทำที่มุ่งหวังให้ผู้อื่นมีดียิ่ง ๆ ขึ้นไปหากมนุษย์ซึ่งเป็นแต่ละหน่วยของสังคมและประเทศชาติ มีเมตตาต่อกันมากเพียงใด มนุษย์ก็ยังมีแต่ความสันติสุขและร่มเย็นเพียงนั้น 2) กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันที่จะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ มีอันเป็นไปโดยอาการช่วยบรรเทาทุกข์แก่สัตว์ทั้งหลายเป็นลักษณะ มีอันไม่นิ่งดูตายต่อทุกข์ของสัตว์อื่นเป็นกิจ มีการไม่เบียดเบียนสัตว์อื่น เป็นผลปรากฏ มีความมีเอื้อเฟื้ออยากจะช่วยเหลือ ปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับความสุข ปราศจากซึ่งความทุกข์แก่คนหรือสรรพสัตว์ทั้งหลาย มีความสงสารเมื่อเห็นผู้อื่นประสบเคราะห์กรรม ทั้งผู้ปฏิบัติจะเต็มเปี่ยมไปด้วยความมีน้ำใจไมตรีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

เบญจธรรมข้อที่ 2 คือ สัมมาอาชีวะ คือ ประกอบสัมมาอาชีพ เว้นมิฉฉาชีพ ลักษณะของสัมมาอาชีวะ คือ การเลี้ยงชีพชอบ มีลักษณะความผ่องแผ้ว ที่มีความเป็นอยู่มีกายและวาจาอันบริสุทธิ์ เป็นหน้าที่ด้วยความเพียร เป็นความพยายามในการละเว้นจากกายทุจริต 3 และวจีทุจริต 4 ด้วยการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ งดเว้นจากการลักทรัพย์ งดเว้นจากการประพฤติดิฉินในกาม งดเว้นจากการพูดเท็จ งดเว้นจากการพูดคำหยาบ และงดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ มีความเพียรเป็นประการสำคัญในการกระทำให้ชีวิตของเราในทางโลกเจริญก้าวหน้า มีความมั่นคงในชีวิต หลักการของสัมมาอาชีวะ คือ การเลี้ยงชีพชอบทางกาย ทางวาจาและทางใจ ก็คือการดำเนินชีวิตตามหลักกุศลกรรมบถนั่นเอง หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งการดำเนินชีวิตสุจริตทางกาย ทางวาจา และทางใจ เบญจธรรมข้อที่ 3 คือ กามสังวร คือ ความสำรวมในกาม การรู้จักยับยั้งควบคุมตนในทางกามารมณ์ ไม่ให้หลงไหลหมกมุ่นในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส มีความยินดีพอใจในคุ้มครองของตนคู่กับศีลข้อที่สามผู้มีธรรมข้อนี้ย่อมมีความสุขในชีวิตไม่ก่อปัญหาให้ครอบครัวหรือสังคม รู้จักระมัดระวัง การยับยั้งควบคุมตนเองในเรื่องของการละเมิดสิทธิทางเพศ เบญจธรรมข้อที่ 4 คือ สัจจะ คือ การพูดความจริง ไม่หักทราญประโยชน์ผู้อื่น เป็นหลักสำคัญที่จะให้เกิดความไว้วางใจและไม่ตรีจิตสนิทต่อกันขาดสัจจะเมื่อใดย่อมเป็นเหตุให้เกิดความระแวงแคลงใจกันเป็นจุดเริ่มต้นแห่งความริวฉฉา ซึ่งยากนักที่จะประสานให้คืนดีได้ดังเดิม ความจริงใจ การรักษาความสัตย์ การพูดจริงทำจริง แสดงออกได้ 5 วิธี คือ 1. ความจริงใจหรือสัจจะต่อตนเอง 2. ความจริงใจต่อบุคคลอื่น 3. ความจริงใจต่อหน้าที่การงาน 4. ความจริงใจหรือมีสัจจะวาจา การรักษาคำพูด คำมั่นสัญญา เมื่อรับปากว่าจะทำอะไรแล้วจะพยายามกระทำตามที่รับปากไว้ให้ได้ ปากกับใจตรงกัน ไม่พูดปดหรือ กล่าวร้ายผู้อื่น

เบญจธรรมข้อที่ 5 คือ 1) สติ ได้แก่ ความระลึกได้นึกได้ ความไม่เผลอ การคุมใจไว้กับกิจหรือกุ่มจิตไว้กับสิ่งที่เกี่ยวข้องจากการที่ทำและคำที่พูดแล้วทำได้ สติมีความระมัดระวัง ความตื่นตัวต่อ

หน้าที่ภาวะที่พร้อมอยู่เสมอในการคอยรับรู้ต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง และตระหนักรู้ว่าควรปฏิบัติต่อสิ่งนั้น ๆ อย่างไร สถิติมีความสำคัญ คือความเป็นผู้ไม่ประมาท เมื่อได้เจริญสติในฐานะเป็นหลักธรรมสำคัญ มีการพิจารณาใคร่ครวญ ประคับประคองการปฏิบัติธรรมไม่ให้ฟุ้งซ่านและนำไปสู่ความสำเร็จ สถิติหน้าที่เป็นเครื่องทำให้ไม่เกิดความประมาท 2) สัมปชัญญะ คือความรู้ตัวทั่วพร้อมเป็นธรรมที่มีอุปการะ คู่กับสติ เป็นธรรมที่เอื้อกับสติ ส่วนสัมปชัญญะเป็นชื่อของปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเห็นทั้งความเกิดและความดับอันเป็นอริยะ ชำแรกกิเลส ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ พุทธองค์ทรงตรัสถึงผู้มีปัญญาวา ต้องประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเห็นความเกิด และความดับของสังขารทั้งหลายตามความเป็นจริง

2. วิเคราะห์หลักเบญจธรรมเพื่อสนับสนุนความประพฤติดตามหลักเบญจศีล พบว่า
วิเคราะห์เบญจธรรมเพื่อสนับสนุนความประพฤติดตามหลักเบญจศีล โดยผู้วิจัยแบ่งออกเป็น วิเคราะห์หลักเมตตากรุณาเพื่อสนับสนุนความประพฤติดตามศีลข้อที่ 1 คือ ห้ามฆ่าสัตว์ โดยบุคคลต้องมีเมตตา ไม่ทำร้ายผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลเขา เพราะทุกคนต่างรักชีวิตของตนเองทั้งสิ้นเราจึงควรเห็นใจกันคือด้วยการไม่รังแกกัน ด้วยการไม่เบียดเบียนกัน ส่วนการช่วยเหลือเป็นกรุณา คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ คือ สิ่งที่เราเข้ามาเบียดเบียนให้เกิดความไม่สบายกายเช่น ทุกข์เกิดจากการเกิด ความแก่ การเจ็บ การตาย เป็นต้น เพื่อสนับสนุนความประพฤติดตามศีลข้อที่ 1 ต้องการให้เว้นจากการฆ่า การทำร้ายการทำร้ายร่างกายและจิตใจผู้อื่นหรือทำให้ผู้อื่นได้รับทุกข์ทรมาน โดยเปรียบเทียบชีวิตของผู้อื่นกับชีวิตตนเองว่าเรารักชีวิตของเราอย่างไร ผู้อื่นก็รักชีวิตของตนอย่างนั้น เรารู้สึกเจ็บปวดทรมานอย่างไร ผู้อื่นก็รู้สึกเจ็บปวดทรมานอย่างนั้น เป็นการปลุกจิตให้มีเมตตากรุณาต่อกัน ทำให้สังคมประเทศชาติมีความสงบสุข ผู้มีเมตตากรุณาและปฏิบัติศีลข้อที่ 1 ได้ชื่อว่า เป็นการสร้างหลักประกันชีวิต วิเคราะห์หลักสัมมาอาชีวะเพื่อสนับสนุนความประพฤติดตามศีลข้อที่ 2 โดยบุคคลควรเว้นจากอกุศลนาทาน คือ ละการถือเอาทรัพย์ที่เขามีได้ให้ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ ไม่ลักทรัพย์ที่เจ้าของมิได้ให้ ซึ่งนับว่าเป็นขโมย เป็นการเคารพในกรรมสิทธิ์ ในทรัพย์สินของผู้อื่น ประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่ทำให้อื่นเดือดร้อน เป็นอาชีพที่ไม่ผิดกฎหมายบ้านเมือง หรือผิดศีลธรรมอันดีงาม เป็นอาชีพที่ถูกต้อง การจะอยู่ในสังคมอย่างเป็นปกติสุขไม่ควรประกอบอาชีพเช่น การค้าขายอาวุธ การค้าขายมนุษย์ การขายเนื้อสัตว์ การค้าขายของมีนเมา การค้าขายยาพิษ เป็นต้นทั้งด้วยตนเองและไม่ควรชักชวนบุคคลอื่นให้ทำด้วย เลี่ยงชีวิตในทางที่ชอบ ขยันทำมาหากินหนักเอาเบาสู้พอใจภูมิใจที่จะสร้างตัวสร้างฐานะด้วย ความพากเพียรพยายามของตนเอง ให้รักศักดิ์ศรีตนเองยิ่งกว่าสิ่งใด บุคคลผู้มีสัมมาอาชีวะปฏิบัติตามหลักศีลข้อที่ 2 ได้ชื่อว่า เป็นการสร้างหลักประกันทรัพย์สิน

วิเคราะห์หลักกามสังวรเพื่อสนับสนุนความประพฤติดตามศีลข้อที่ 3 โดยบุคคลควรงดเว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร เว้นขาดจากการประพฤติดผิดในกามทั้งหลาย เป็นรากฐานแห่งความสงบ คนที่มีศีลนอกจากจะไม่ทำตนเองและสังคมให้เดือดร้อนแล้วนำแต่ความสุขความเจริญมาให้แก่ตนเองและคน

อื่น ๆ อีกทั้งคนมีศีลธรรมยังมีส่วนช่วยตนเองและสังคมให้อยู่อย่างสงบสุขด้วย หลักการสังวรเป็นการสำรวมระวังควบคุมตนในเรื่องการารมณความต้องการทางเพศให้พอเหมาะพอดี เว้นจากการประพฤติดินกาม ควบคุมตนเองได้มีความสำรวม ระวังในกาม ยินดีพอใจเฉพาะคู่ครองของตน รักษาเกียรติของตนและผู้อื่น ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างไว้วางใจกัน บุคคลผู้มีกามสังวรและปฏิบัติตามศีลข้อที่ 3 ได้ชื่อว่า สร้างหลักประกันครอบครัว วิเคราะห์หลักสังจะเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามศีลข้อที่ 4 โดยบุคคลควรมีสัจจะเว้นจากมุสาวาท ไม่พูดยุแหย่ส่อเสียด ให้เขาแตกแยกกัน ไม่พูดคำหยาบ แต่ให้กล่าวคำสุภาพ ไพเราะ ไม่พูดเพ้อเจ้อ ให้พูดแต่พอดี มีหลักฐาน ถูกกาล เป็นประโยชน์ ใช้ถ้อยคำสุภาพ แสดงความกรุณาปรานี แนะนำตักเตือนสั่งสอน ให้สำนึกผิดชอบชั่วดี ย่อมเป็นที่เคารพยำเกรงของผู้ฟัง และตั้งใจปฏิบัติตามถ้อยคำทั้งต่อหน้า และลับหลัง ย่อมเป็นทางเจริญก้าวหน้า และเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจต่อกัน การมีสัจจะและงดเว้นจากการพูดเท็จซึ่งเป็นการทำลายประโยชน์ของผู้อื่น ให้มีความซื่อตรงซื่อสัตย์และจริงใจต่อกัน ทำให้เชื่อถือไว้วางใจกัน ก่อให้เกิดมิตรภาพที่ถาวรและอยู่ร่วมกันด้วย ความรักความสามัคคี บุคคลผู้ปฏิบัติตามหลักสัจจะ และศีลข้อที่ 4 ได้ชื่อว่า สร้างหลักประกันสังคม

วิเคราะห์หลักสติสัมปชัญญะเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามศีลข้อที่ 5 โดยบุคคลควรมีสติสัมปชัญญะงดเว้นขาดจากการเสพของมีนเมา คือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท การเสพจะทำให้ฤทธิ์ของสิ่งเสพติดทำลายสติสัมปชัญญะของเขา เขาไม่สามารถควบคุมการกระทำของตัวเองได้ หน้าที่ของเบญจธรรมคือทำให้ประพฤติปฏิบัติดีเว้นชั่วทำดีทำจิตใจให้บริสุทธิ์ช่วยส่งเสริมขวัญและ กำลังใจในยามเกิดปัญหาทำให้มีความเชื่อร่วมกันประพฤติปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน หลักเบญจธรรมและเบญจศีลเป็นหลักมนุษยธรรมขั้นพื้นฐานเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติควบคู่กันเพื่อประโยชน์สุขแก่ตนเอง และสังคม โดยให้มีสติสัมปชัญญะเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามศีลข้อที่ 5 คือ เว้นจากการดื่มน้ำเมาและเสพสิ่งเสพติดทุกชนิด ซึ่งเป็นการบั่นทอนสุขภาพ หรือทำลายชีวิตของตนตลอดทั้งป้องกันความเสื่อมเสียในชีวิตและทรัพย์สินของตนเองและ ผู้อื่น เป็นการรักษาสติสัมปชัญญะของตนให้สมบูรณ์ ผู้ปฏิบัติหลักสติสัมปชัญญะ และศีลข้อที่ 5 ได้ชื่อว่า สร้างหลักประกันสุขภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

1. **หลักเบญจธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท** พบว่า หลักเบญจธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทดังกล่าว เมื่อพิจารณาในเชิงวิเคราะห์เชิงวิชาการ แนวคิดของนักปราชญ์และนักวิชาการพระพุทธศาสนาหลายท่านอย่างชัดเจน ทั้งในมิติของศีลธรรมส่วนบุคคล การพัฒนาจิตใจ และการสร้างสันติสุขในสังคมโดยรวม สอดคล้องกับ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ซึ่งอธิบายว่า หลักธรรมในพระพุทธศาสนามุ่งพัฒนามนุษย์อย่างเป็นระบบตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เมตตาและกรุณาในเบญจธรรมข้อที่ 1 จัดเป็นการพัฒนาจิตใจ ทำให้เกิดคุณภาพจิตที่อ่อนโยน เอื้อเฟื้อ และไม่เบียดเบียนผู้อื่น อันเป็นพื้นฐานของสังคมที่สงบสุข ขณะที่สัมมาอาชีวะและ

กามสังวร เป็นการพัฒนาด้านศีล ทำให้บุคคลมีความประพฤติสุจริตทั้งทางกายและวาจา ส่วนสังจจะเป็นคุณธรรมที่เชื่อมโยงทั้งศีลและปัญญา เพราะเกี่ยวข้องกับความจริงใจ ความซื่อตรง และความรับผิดชอบต่อกำพูดและการกระทำ สำหรับสติและสัมปชัญญะในข้อที่ 5 เป็นหัวใจของการพัฒนาด้านปัญญา ทำหน้าที่กำกับชีวิตให้ดำเนินไปอย่างไม่ประมาท สอดรับกับแนวคิดที่ท่านเสนอว่า ธรรมะทั้งหมดมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์ทั้งสามด้านอย่างบูรณาการ และสอดคล้องกับคำสอนของ พุทธทาสภิกขุ ซึ่งเน้น “ธรรมะเพื่อการดับทุกข์ในชีวิตประจำวัน” ท่านอธิบายว่า เมตตาและกรุณาเป็นรากฐานของการอยู่ร่วมกันโดยปราศจากความเห็นแก่ตัว เพราะเมื่อบุคคลมีจิตใจที่ปรารถนาดีและไม่ทอดทิ้งกัน สังคมย่อมลดปัญหาความขัดแย้งลงได้อย่างมาก สัมมาอาชีวะและกามสังวรสะท้อนแนวคิดเรื่องการควบคุมตัณหา ไม่ปล่อยใจไปตามอำนาจกิเลส โดยเฉพาะในเรื่องทรัพย์สินและกามารมณ์ ซึ่งเป็นต้นเหตุสำคัญของความเดือดร้อนในสังคม ส่วนสังจจะเป็นหลักคำจูนความไว้วางใจในหมู่มนุษย์ หากขาดสังจจะ สังคมย่อมแตกแยกและเสื่อมสลาย ขณะที่สติและสัมปชัญญะเป็นกลไกสำคัญในการรู้เท่าทันอารมณ์และความคิด ทำให้สามารถดำรงชีวิตอย่างมีสติรู้ตัว ไม่ตกเป็นทาสของอารมณ์หรือสิ่งยั่วเย้าและยังสอดคล้องกับแนวอธิบายเชิงพระบาลีและการปฏิบัติของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ซึ่งเน้นการฝึกจิตให้ตั้งมั่นด้วยสติและสัมปชัญญะเป็นสำคัญ ท่านให้ความสำคัญกับการสำรวมอินทรีย์และกามสังวร เพื่อป้องกันมิให้จิตพุ่งชนไปตามอารมณ์ภายนอก อันเป็นแนวทางสู่ความสงบภายใน เมตตาและกรุณายังถูกใช้เป็นอุบายในการเจริญภาวนาเพื่อขัดเกลากิเลสและลดทอนกิเลสส่วนสังจจะนั้นถือเป็นคุณธรรมสำคัญของผู้ปฏิบัติธรรม เพราะความจริงใจต่อตนเองและการปฏิบัติเป็นเงื่อนไขของความก้าวหน้าในธรรม โดยภาพรวม หลักเบญจธรรมจึงมิใช่เพียงหลักศีลธรรมพื้นฐานสำหรับคฤหัสถ์เท่านั้น แต่เป็นระบบคุณธรรมที่ครอบคลุมการพัฒนาชีวิตอย่างครบวงจร ทั้งด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ความสุจริตในการดำรงชีพ การควบคุมตนในกามารมณ์ ความซื่อสัตย์จริงใจ และการมีสติรู้ตัวทั่วพร้อม เมื่อพิจารณาตามแนวคิดของนักปราชญ์ทั้งสามท่าน จะเห็นได้ว่าทุกท่านล้วนชี้ไปในทิศทางเดียวกัน คือ การบูรณาการศีล สมาธิ และปัญญา ให้เป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์อย่างเป็นองค์รวม อันจะนำไปสู่ความสงบสุขทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคมอย่างยั่งยืน

2. วิเคราะห์หลักเบญจธรรมเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามหลักเบญจศีล พบว่า ผลการวิจัยที่วิเคราะห์หลักเบญจธรรมเพื่อสนับสนุนความประพฤติตามหลักเบญจศีลดังกล่าว พบว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดของนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาหลายท่านอย่างชัดเจน ทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ สอดคล้องกับ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ซึ่งอธิบายว่า ศีลเป็นรากฐานของการพัฒนามนุษย์และสังคม โดยต้องมีธรรมฝ่ายบวกคอยเกื้อหนุน มิใช่เพียงการงดเว้นเชิงลบเท่านั้น การทำงานวิจัยชี้ว่าเมตตากรุณาสันับสนุนศีลข้อที่ 1 สัมมาอาชีวะสนับสนุนศีลข้อที่ 2 กามสังวรสนับสนุนศีลข้อที่ 3 สังจจะสนับสนุนศีลข้อที่ 4 และสติสัมปชัญญะสนับสนุนศีลข้อที่ 5 แสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่าง “ธรรม” กับ “ศีล” อย่างเป็นระบบ ตรงกับแนวคิดของท่านที่ว่า

ศีลเป็นพฤติกรรมภายนอก ส่วนธรรมเป็นคุณภาพภายในที่ทำให้ศีลมั่นคงยั่งยืน เมื่อจิตได้รับการพัฒนาแล้ว การรักษาศีลย่อมเป็นไปโดยสมัครใจและมั่นคง และ สอดคล้องกับแนวคำสอนของ พุทธทาสภิกขุ ซึ่งเห็นว่าศีลธรรมเป็นหลักมนุษยธรรมขั้นพื้นฐานของสังคม การมีเมตตากรุณาย่อมนำไปสู่การไม่เบียดเบียน การมีสัมมาอาชีวะย่อมไม่เอารัดเอาเปรียบ การมีกามสังวรย่อมป้องกันปัญหาครอบครัวและสังคม การมีสัจจะย่อมสร้างความไว้วางใจ และการมีสติสัมปชัญญะย่อมป้องกันความประมาทอันเป็นเหตุแห่งความเสื่อม ท่านเสนอว่า หากมนุษย์ตั้งมั่นในหลักศีล 5 อย่างแท้จริง สังคมจะลดปัญหาอาชญากรรม ความแตกแยก และความทุกข์ได้อย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบที่ว่า เบญจธรรมทำหน้าที่เป็นพลังภายในคอยกำจุนการประพฤติศีลให้เกิดผลเชิงสังคมอย่างเป็นรูปธรรมและยังมีความสอดคล้องกับแนวปฏิบัติของ พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ซึ่งเน้นการสำรวมอินทรีย์และการมีสติสัมปชัญญะเป็นเครื่องป้องกันกิเลส ท่านสอนว่าศีลจะบริสุทธิ์ได้ต้องอาศัยจิตที่มีสติรู้เท่าทัน โดยเฉพาะศีลข้อที่ 5 ซึ่งเกี่ยวข้องกับความประมาท หากขาดสติแล้ว ศีลข้ออื่น ๆ ก็ย่อมถูกละเมิดได้ง่าย การที่งานวิจัยชี้ว่าสติสัมปชัญญะเป็นหลักประกันสุขภาพและความปลอดภัยในชีวิต สอดคล้องกับแนวคิดของท่านที่ว่า สติเป็นรากฐานของความเจริญทั้งทางโลกและทางธรรม และเป็นเครื่องรักษาศีลให้มั่นคง โดยสรุป ผลการวิจัยแสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงบูรณาการระหว่างเบญจธรรมและเบญจศีลในฐานะหลักมนุษยธรรมขั้นพื้นฐาน ที่มุ่งพัฒนาทั้งพฤติกรรมภายนอกและคุณภาพจิตภายใน อันสอดคล้องกับแนวคิดของนักปราชญ์ทั้งสามท่านที่เห็นพ้องกันว่า การสร้างสันติสุขในระดับบุคคล ครอบครัว และสังคม ต้องเริ่มจากการพัฒนาจิตใจควบคู่กับการรักษาศีลอย่างจริงจังและต่อเนื่อง จึงจะก่อให้เกิด “หลักประกันชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัว สังคม และสุขภาพ” ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

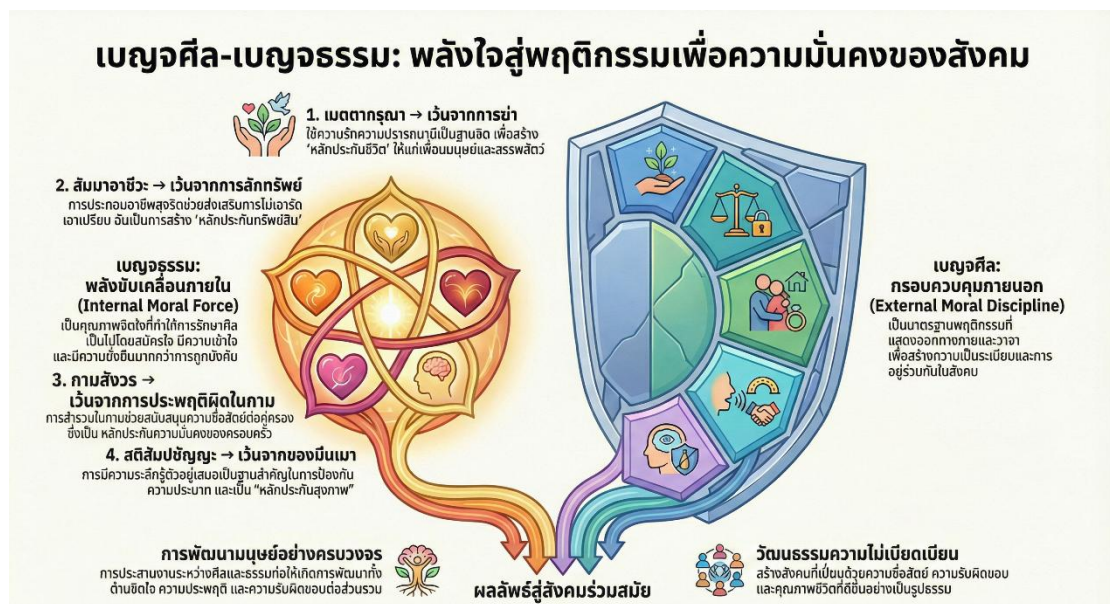
องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้เชิงบูรณาการได้ว่า “เบญจธรรมเป็นกลไกภายในที่เกื้อหนุนให้เบญจศีลมั่นคงและเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมในระดับบุคคลและสังคม” กล่าวคือ เบญจศีลเป็นกรอบพฤติกรรมภายนอก ส่วนเบญจธรรมเป็นคุณภาพจิตภายในที่ทำให้การรักษาศีลเป็นไปโดยสมัครใจ มีความเข้าใจ และยั่งยืน ในเชิงโครงสร้าง พบว่าแต่ละข้อของเบญจธรรมทำหน้าที่สนับสนุนศีลแต่ละข้ออย่างสอดคล้องกันเป็นระบบ ได้แก่ เมตตากรุณาเป็นฐานจิตที่ทำให้เว้นจากการฆ่าและการเบียดเบียน อันเป็นการสร้างหลักประกันชีวิต สัมมาอาชีวะส่งเสริมการเว้นจากการลักทรัพย์และการเอารัดเอาเปรียบ อันเป็นการสร้างหลักประกันทรัพย์สิน กามสังวรสนับสนุนการเว้นจากการประพฤติผิดในกาม อันเป็นหลักประกันครอบครัว สัจจะเกื้อหนุนการเว้นจากการพูดเท็จและวาจาทุจริต อันเป็นหลักประกันสังคม และสติสัมปชัญญะเป็นฐานสำคัญของการเว้นจากของมีนเมา อันเป็นหลักประกันสุขภาพและความไม่ประมาท

องค์ความรู้ที่ได้จึงชี้ให้เห็นความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่าง “ธรรม” กับ “ศีล” อย่างเป็นระบบ คือ ธรรมทำหน้าที่เป็นพลังขับเคลื่อนภายใน (Internal Moral Force) ส่วนศีลเป็นกรอบ

ควบคุมพฤติกรรมภายนอก (External Moral Discipline) เมื่อทั้งสองส่วนทำงานประสานกัน จะก่อให้เกิดการพัฒนาคนุขยอยางครบวงจร ทั้งด้านจิตใจ ความประพฤดี และความรบัผดชอบต่อสังคม

ในเชิงสังคมศาสตร์ทางพระพุทธศาสนา องค์ความรู้นี้สะท้อนว่า เบนจธรรมและเบนจศีล เป็น “หลักมนุษยธรรมขั้นพื้นฐาน” ที่สามารถประยุกต์ใช้เป็นกรอบในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เสริมสร้างวัฒนธรรมความไม่เบียดเบียน ความซื่อสัตย์ ความรบัผดชอบ และความไม่ประมาทในสังคม ร่วมสมัยได้อย่างเป็นรูปธรรม

รูปภาพที่ 1 เบนจศีล-เบนจธรรม : พลังใจสู่พฤติกรรมเพื่อความมั่นคงของสังคม

สรุป

หลักเบนจธรรมเป็นพลังคุณธรรมภายในที่ทำหน้าที่เกื้อหนุนและเสริมความมั่นคงให้การประพฤติตามหลักเบนจศีลเป็นไปอย่างมีความหมายและยั่งยืน มิใช่เพียงการงดเว้นเชิงพฤติกรรมภายนอกเท่านั้น แต่เป็นการพัฒนาจิตใจควบคู่กันไปอย่างเป็นระบบ เมตตากฎาเป็นฐานจิตที่ทำให้บุคคลเว้นจากการฆ่าและการเบียดเบียน เพราะเมื่อเห็นคุณค่าชีวิตของผู้อื่นเสมอด้วยตนเอง ย่อมไม่ทำร้ายทั้งทางกายและใจ อันเป็นการสนับสนุนศีลข้อที่ 1 สัมมาอาชีวะส่งเสริมให้เว้นจากการลักทรัพย์ และการเอาเปรียบ ด้วยการประกอบอาชีพสุจริต เคารพสิทธิและทรัพย์สินของผู้อื่น สนับสนุนศีลข้อที่ 2 กามสังวรทำให้รู้จักสำรวมระวังในกามารมณ์ ยินดีพอใจในคู่ครองของตน เว้นจากการประพฤติดีกาม สนับสนุนศีลข้อที่ 3 สัจจะทำให้เว้นจากการพูดเท็จ วาจาสุ่อเสียด คำหยาบ และคำเพ้อเจ้อ ส่งเสริมความไว้วางใจและความสามัคคีในสังคม สนับสนุนศีลข้อที่ 4 และสติสัมปชัญญะช่วยให้ไม่ตกอยู่ในความประมาท รู้เท่าทันอารมณ์และสิ่งยั่วยุ เว้นจากของมีเมาและสิ่งเสพติด สนับสนุนศีลข้อที่ 5 ดังนั้น เบนจธรรมจึงเป็นกลไกภายในที่หล่อหลอมจิตใจ ส่วนเบนจศีลเป็นกรอบ

ควบคุมพฤติกรรมภายนอก เมื่อทั้งสองประสานกัน ย่อมก่อให้เกิดหลักประกันชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัว สังคม และสุขภาพ อันนำไปสู่ความสงบสุขของบุคคลและความมั่นคงของสังคมโดยรวมอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรขยายการศึกษาเปรียบเทียบหลักเบญจธรรมและเบญจศีลในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เถรวาทกับคัมภีร์อรรถกถา หรือแนวอธิบายในสายมหายาน เพื่อให้เห็นพัฒนาการทางความคิดและมิติการตีความที่หลากหลาย อันจะช่วยเสริมความลุ่มลึกทางวิชาการ

2) ควรศึกษาผลเชิงประจักษ์ในบริบทสังคมร่วมสมัย ทำการวิจัยเชิงปริมาณหรือผสมผสาน (Mixed Methods) เพื่อวัดผลของการนำหลักเบญจธรรมไปส่งเสริมการรักษาศีลในกลุ่มเยาวชน ครอบครัว หรือชุมชน ว่ามีผลต่อพฤติกรรม จิตสำนึก และคุณภาพชีวิตอย่างไร

3) ควรพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการทางจริยศาสตร์ นำผลการวิจัยไปพัฒนาเป็นโมเดลเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับ “กลไกภายใน-พฤติกรรมภายนอก” เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างธรรมกับศีลในเชิงระบบ และสามารถประยุกต์ใช้ในศาสตร์ด้านจริยศึกษา สังคมศึกษา หรือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) ประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนด้านศีลธรรม สามารถนำองค์ความรู้เรื่องเบญจธรรมเกื้อหนุนเบญจศีลไปใช้ในหลักสูตรพระพุทธศาสนา หรือกิจกรรมอบรมคุณธรรม เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจว่าการรักษาศีลต้องพัฒนาคุณธรรมภายในควบคู่กัน

2) ใช้เป็นแนวทางพัฒนาครอบครัวและชุมชน ส่งเสริมให้หน่วยงานทางศาสนาและชุมชนนำหลักเมตตา สัมมาอาชีวะ กามสังวร สัจจะ และสติสัมปชัญญะ ไปจัดกิจกรรมรณรงค์สร้างวัฒนธรรมไม่เบียดเบียน ซื่อสัตย์ และไม่ประมาท อันจะช่วยลดปัญหาความรุนแรง อาชญากรรม และอบายมุข

3) ใช้เป็นกรอบเสริมสร้างจริยธรรมในองค์กรและสังคม สามารถนำแนวคิด “ธรรมเป็นฐาน ศีลเป็นกรอบ” ไปประยุกต์ในองค์กรภาครัฐและเอกชน เพื่อพัฒนาจริยธรรมในการทำงาน ความสุจริต โปร่งใส และความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งจะก่อให้เกิดความเชื่อมั่นและความยั่งยืนในระยะยาว

บรรณานุกรม

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 26. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, 2556.
- พุทธทาสภิกขุ. ศีลธรรมกับการแก้ปัญหาสังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, 2548.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2511.
- _____. อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559.
- วิชัย สุธีรชานนท์. วิธีสอนศีลธรรมในชั้นประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์, 2517.

